

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin Yordanmasında Benlik Algısının Rolünün İncelenmesi

Investigation of the Role of Self-Perception in Predicting Empathic Skills in Secondary School Students

Özgür Tönbul^{ID}

Öz. Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin benlik algısının empatik becerileri yordama düzeyinin incelenmesidir. Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini Çanakkale ili Ezine ilçesinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencileri (n=125) oluşturmaktadır. Verilerin toplanılmasında Çocuklar İçin Benlik Algısı Profili, Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği Türkiye Formu kullanılmıştır. Veriler Pearson korelasyon analizi, basit doğrusal regresyon ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre benlik algısının yaş ve anne babanın evlilik durumu arasında negatif yönlü, anne babanın eğitim durumu ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur. Empatik beceriler ile kardeş sayısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benlik algısının empatik becerileri anlamlı şekilde yordadığı ancak benlik algısı alt ölçeklerinin empatik beceriler üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur. Ayrıca sosyodemografik özelliklerin benlik algısı üzerindeki etkisi incelenmiş olup yordayıcı değişkenlerden annenin eğitim düzeyi ve anne babanın evlilik durumları değişkenlerinin benlik algısı üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu görülmektedir ancak sosyodemografik özelliklerin empatik beceriler üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler. Benlik, Benlik Algısı, Empati, Empatik Beceriler

Abstract. The aim of this study is to examine the level of self-perception of secondary school students to predict empathic skills. This research is a relational survey model. The sample of the study consists of secondary school students (n=125) studying in Ezine district of Çanakkale. Self-Perception Profile for Children and Empathy Scale for Children and Adolescents Turkey Form use have used in the collection of data. The data have analyzed using Pearson correlation analysis, simple linear regression and multiple linear regression analysis. According to the results obtained, a negative relationship of self perception between age and parents' marital status and positively with the educational status of the parents has found. A significant negative relationship has found between empathic skills and the number of siblings. It has found that self-perception significantly predicted empathic skills, but self-perception subscales have no effect on empathic skills. In addition, the effect of sociodemographic characteristics on self-perception was examined and it has found that the variables of the educational level of the mother and the marital status of the parents have significant predictors of self-perception, but it has found that sociodemographic characteristics have not significant predictors of empathic skills.

Keywords. Self, Self-perception, Empathy, Empathic Skills

Özgür Tönbul

Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, Çanakkale,
e-posta: ozgurtonbul33@gmail.com

Geliş/Received: 17 Ocak 2020/17 January 2020

Düzeltilme/Revision: 6 Ocak 2021/6 January 2021

Kabul/Accepted: 6 Ocak 2021/6 January 2021

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Benlik, bireyin çevresiyle kurduğu ilişki sonucunda yaşantılar, duygular, düşünceler ve tüm bunların bireyin iç dünyasındaki sorgulama ve değerlendirmeleri ile gelişen psikolojik bir özellik olarak ele alınmaktadır (Harter, 2012). Özoğlu'na (1976) göre ise benlik, bireyin kendisini içinde yaşadığı çevreden ve aileden farklılaştıran dinamik bir soyutlamadır. Bu yüzden benliğin gelişim süreci durağan değil, bireyin yaşamı boyunca devamlı gelişen ve değişime açık bir olgudur (Coşkun ve Altay, 2009). Huitt'e (2011) göre benlik, bireyin kendi varlığını diğer insanlardan ve çevreden bilinçli olarak ayrı tanımlayabilmesidir. Bee ve Boyd (2009) ise benliği, kişinin kendisiyle ilgili nitelikler üzerindeki düşünceleri olarak tanımlamıştır.

Teşneli'ye (2007) göre ise benlik, bireyin kendisiyle ilgili tüm düşünce, duygu ve tutumlarının zihinsel tablosudur. Bu zihinsel tabloda benlik ile ilgili yapıların temelinde, bireyin çevresiyle girdiği etkileşim ve yaşantılar sonucunda kendisine yönelik genel bir içsel değerlendirmelerin olduğu gözlenmektedir (Şekercioğlu ve Koç, 2017). Gerçekçi bir benlik kavramının olmaması, yani kişinin olduğu ile olmak istediği benlik yapıları arasında farklılık olması, bireyde uyumsuzluklara neden olabilmektedir (Ayan, 2012).

Benlik, içgüdüsel bir özellik olmayıp, sosyal ve fiziksel çevre içerisinde zamanla oluşmaktadır (Sarı ve Cenkseven, 2008). Bu yüzden benlik kavramı çevreden etkilenmekte ve bireyin dünyaya geldiği andan itibaren ebeveynleriyle kurduğu ilişki ve ihtiyaçlarının düzenli olarak karşılanması benlik gelişimine katkıda bulunmaktadır. Aile üyelerinin özellikle de anne babaların hem birbirleriyle hem de çocuklarla olan ilişkileri benlik gelişiminde büyük bir önem taşımaktadır (Arslan, 2016). Ayrıca Rogers, bireyin olumlu ve sağlam bir benlik geliştirebilmesinin, ancak ve ancak aile içinde koşulsuz bir sevgi ortamında yetişmesiyle mümkün olduğunu ifade etmiştir (Üstün ve Akman, 2002).

Benlik kavramının kişinin kendisiyle ilgili algılarını içeren bölümü benlik algısı kavramı ile nitelendirilmekte ve bu kavramı açıklarken psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik açıklamalardan yararlanılmaktadır (Zembat, Koçyiğit, Akşin Yavuz ve Tunçeli, 2018). Benlik algısı genel olarak bireyin kendisi hakkında sahip olduğu inançların tümü ya da başka bir ifadeyle "ben kimim?" sorusuna verdiği cevap olarak tarif edilmektedir (Pense, Demir ve Yaman Lesinger, 2011).

Benlik algısı Demoulin (1999) tarafından bireyin yaşamı boyunca yaşadığı bütün deneyimler ile bu deneyimlere ilişkin olumlu ve olumsuz

değerlendirmelerin tümü olarak tanımlanmıştır. Ayrıca benlik algısı Demoulin (1999) tarafından öz yeterlik ile öz saygı olmak üzere iki alt boyutta ele alınmaktadır. Öz yeterlik bireyin karşılaştığı durumlara ya da görevlere karşı olan motivasyonu, güveni ve görevin getirdiği stresi kontrol etmeyle ilgili duyarlılığı; özsaygı ise bireyin kendisi ile ilgili ve yaşamında önem verdiği anlamlı şeylerle ilgili olan algısıdır.

Benlik algısı doğumla beraber öncelikle anne babanın çocuğa yönelik sözel veya sözsüz iletişim kalıpları ile oluşmaya başlar. Ancak çocuklar benlik ayrımının farkına objelerin dünyada kendiliğinden var olduğunu anlamaya başladıkları zaman olan altıncı ayda kazanırlar (Akşin Yavuz, Güven, Bayındır, Sezer ve Yılmaz, 2016). Benlik algısının gelişimine etki eden diğer önemli bir kurum ise okuldur. Çocuk için ilk sosyalleşme ortamı olan okulda arkadaşları ile kurduğu etkileşim ve öğretmenleri tarafından verilen değer ayrıca akademik başarılarının değerlendirilme biçimi, onun benlik algısında önemli bir etkidir. Erken çocukluk döneminde anne, baba ve öğretmenle olumlu iletişim kurmak, çocukların olumlu benlik algısı ile olumlu sosyal algı geliştirmesine destek sağlamaktadır (Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002). Şeremet (2006) ise çocukların benlik algılarının gelişiminde yaş, cinsiyet ve anne-baba öğrenim durumlarının etkili olduğunu söylemiştir.

Benlik algısının şekillendiği önemli bir evre de ergenliktir. Ergen, akranları ile girdiği etkileşimler ve yaptığı karşılaştırmalar sonucunda kendi benlik şemalarını oluşturur. Bu süreçte fiziksel görünüm, karşı cinsle olan ilişkiler, çekicilik, arkadaşlar arası kabul benlik algılarını etkileyen etmenlerdendir (Sayiner, Savaşan, Sözen ve Köknel, 2007).

Olumlu bir benlik kavramı oluşmasını sağlayan yaşantılar empatinin de gelişimini desteklemektedir. Ancak baskıcı anne baba tutumları ve ihmal çocuklarda benlik algısını olumsuz etkilemekte, böylece bu çocukların başkalarının duygularını anlaması ve bu duygulara hassasiyet göstermesi daha düşük seviyede olmaktadır (Salt, 2013).

Empati Rogers'a (1983) göre, bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, onun fenomenolojik dünyasına girerek, olaylara onun bakış açısıyla bakabilmesi, o kişinin duyguları ve düşüncelerini anlayabilmesi, hissetmesi ve bu durumu ona iletebilme süreci olarak tanımlanmaktadır. Böylece empati için

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

kişilerarası etkileşim süreçlerinde herhangi bir çatışma durumunun yaşanmamasını bundan dolayı daha iyi ilişkiler kurmasını sağlamaktadır diyebiliriz. Kısacası empati, kişiler arası süreçte bireylerin birbirini anlamasını sağlayarak, aralarında herhangi bir çatışma yaşanması olasılığını azaltmaktadır (Eisenberg, 2000). Dymond'a (1949) göre empati bilişsel bir süreçtir ve bir kişinin hayal gücü ile bir başka kişinin düşünce ve hareketlerini kendi içerisine aktarmasıdır. Feshbach (1975) ise empatinin duygusal bir süreç olduğunu belirtmiş ve empatiyi, karşıdaki kişinin bakış açısının ve rolünün farkına varma becerisi ve özellikle o kişinin duygularını anlayabildiği bir süreç olarak tanımlamıştır.

Borke (1973) empatinin, sosyal uyumu kolaytıran bir unsur ve en temel insani özelliklerinden birisi olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden empatinin sadece psikolojik danışma ortamında değil yaşamın her alanında kullanılması gerekmektedir. Çetin'e (2018) göre kişilerarası ilişkilerde bireyin karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamasını sağlayan empatik beceri, genel iletişim becerisinin en önemli parçasıdır. Buna bağlı olarak iletişim becerilerinin zayıf olması hem kişinin düşüncelerini karşı tarafa aktarmasında, hem de karşısındaki insanı doğru şekilde anlamasına engel olmaktadır. Bu sorunun ortadan kalkması kişiler arası iletişim becerilerini geliştirmek özellikle de empatik becerilerin artırılmasına bağlıdır (Çolakoğlu ve Solak, 2014) ve bunun sonucunda bireyin, karşısındaki kişinin duygularını anlaması ve onun yerine kendini koyabilmesiyle iletişimde yaşanan sorunlar en aza inebilir (Rehber ve Atıcı, 2009).

Empati becerisinin gelişiminde çocuğun yaşadığı bilişsel gelişim süreci çok önemlidir. Çocuk bilişsel gelişim sürecinden sonra ben ve diğerleri kavramlarını oluşturabilir ve bu kavramları edinmesinden sonra ilişki içinde olduğu diğer kişilerin bakış açısını kavrayabilir (Gemci, 2012). Empatinin varlığıyla ilgili ilk belirtiler bebeklik dönemine kadar uzanmakta ve empati bir süreç içinde gelişmektedir.

Doğumdan itibaren ilk yıl içerisinde bebekler diğer kişilerin üzüntülerine tepki verirler ama o kişinin üzüldüğünün farkında olduklarını belli etmezlerken, 1-2 yaş civarında ise diğer kişinin üzüntülü olduğunu anlayabilir ancak uygun olmayan tepkiler gösterebilirler. Çocukluk dönemiyle birlikte 2-10 yaş arasında ise çocuk diğer insanların duygularının farkında olur ve kendi yorumlamasını

yapmaya başlar (Önder ve Gülay, 2007) ve çocuk bu dönemde tanımadığı kişilere de empati duymayı öğrenir (Ersoy ve Köşger, 2016). Ulus'a (2015) göre ise ön ergenlik ve ergenlik döneminde soyut düşünebilme becerisi geliştiği için ilişkilere, duygulara ve inançlara odaklaşmaya, empati ile iletişim kurmaya daha fazla önem verdikleri izlenmekte ve başkalarının bakış açısını görebilme yeteneklerinde de artış olmaktadır. Ergenlik dönemiyle birlikte ebeveyn-ergen ilişkilerinde de empati çok önemli bir yere sahiptir ve ergenin gelişim sürecinde empatik bir aile ortamı destekleyici olmaktadır (Büyükcebeci, 2017).

İlgili alanyazın incelendiğinde benlik algısı ve empatik becerilerin birlikte incelendiği çalışma Türkiye'de çok azdır. Genelde benlik algısı anne baba tutumları ve demografik değişkenlerle birlikte incelenmiş, empatik beceriler ise sosyodemografik özellikler göz önünde bulunarak araştırılmıştır.

Eccles ve Midgley (1990) yaptıkları çalışmada yaş ile benlik algısı arasındaki ilişkiyi incelemişler ve ergenlik dönemindeki bireylerde benlik algısı ve akademik motivasyon, küçük çocuklara oranla daha olumsuz bulunmuştur. Bencik (2006) anne babanın eğitim düzeyi ile benlik algısı arasındaki ilişkiyi incelemek için 12- 14 yaş aralığındaki çocuklarla yürüttüğü çalışmasında çocukların anne babalarının eğitim düzeyleri ile benlik algısı arasında bir ilişki bulunmadığını ifade etmiştir. İkiz (2000), Yenidünya (2005), Vidinlioğlu (2010) ve Ceylan (2013) tarafından yapılan çalışmalarda benlik algısı düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Eisenberg ve Fabes'in (1990) çocuklarla yaptıkları araştırmalar sonucunda empatik becerisi yüksek olan çocukların kişisel ve sosyal uyumlarının empatik becerisi düşük olan çocuklara oranla daha olumlu olduğu saptanmıştır. Ayrıca aynı çalışmada saldırganlık düzeyi yüksek olan çocukların empatik beceri düzeylerinin düşük olduğu, yani saldırganlık ve empatik beceri arasında ters yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Eisenberg ve Fabes, 1990). Roberts ve Strayer (1996) ise araştırma bulgularında empatik becerisi yüksek olan çocukların empatik becerisi düşük olan çocuklara göre işbirliği ve yardım etme davranışlarını daha fazla gösterdiklerini ayrıca arkadaşları tarafından daha çok kabul edildiklerini bulmuşlardır. Sonuç olarak empatinin, arkadaş ilişkilerinin düzenlenmesinde etkili ve aracı bir role sahip olduğunu ifade etmektedirler. Rehber ve Atıcı (2009) ortaokul öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, empatik

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık davranışları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin problem çözme becerilerinin, empatik eğilim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kağan ve Ciminli (2016) ise ergenlerde sanal zorbalık ve mağduriyetin empati ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma bulguları sonucunda, empatinin sanal zorbalık ve sanal mağduriyet üzerinde etkili olduğu ortaya koyulmuş ve empati ile sanal zorbalık arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada ise benlik algısı ile empatik beceriler arasındaki ilişki, benlik algısı ve alt alanlarının empatik becerileri yordayıcı rolü ile sosyodemografik değişkenlerin bu değişkenleri yordama gücü incelenecektir.

Araştırmanın genel amacı ortaokul öğrencilerinin benlik algısının empatik becerileri yordama düzeyinin incelenmesidir.

Alt amaçlar olarak;

- Sosyodemografik özellikler ile benlik algısı, benlik algısı alt alanları ve empatik beceriler arasındaki ilişkinin,
- Benlik algısı ve alt alanlarının empatik beceriler ile ilişkisinin,
- Sosyodemografik özelliklerinin benlik algısı ve empatik becerileri yordayıcı rolünün,
- Benlik algısı ve alt alanlarının empatik becerileri yordayıcı rolünün incelenmesi belirlenmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin benlik algısı ile empatik becerileri arasındaki ilişkiler ile sosyodemografik özelliklerin benlik algısı ve empatik becerileri ne derece yordadığını belirlemeye çalışan ilişkisel tarama türünde bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan çalışmalardır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Çanakkale ili Ezine ilçesinde taşınmalı ve normal eğitim veren ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde yakın, maliyetsiz ve erişilmesi kolay olan uygun örnekleme yöntemi (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018) kullanılmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri

	Gruplar	N	%
Yaş	10	6	4.8
	11	36	28.8
	12	39	31.2
	13	27	21.6
	14	14	11.2
	15	3	2.4
Cinsiyet	Kız	75	60.0
	Erkek	50	40.0
Sınıf Düzeyi	5	34	27.2
	6	34	27.2
	7	26	20.8
	8	31	24.8
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	16	12.8
	2 Kardeş	67	53.6
	3 Kardeş	32	25.6
	4 Kardeş	10	8
Anne Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	12	9.6
	İlkokul	57	45.6
	Ortaokul	33	26.4
	Lise	21	16.8
	Üniversite	2	1.6
Baba Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	4	3.2
	İlkokul	39	31.2
	Ortaokul	40	32.0

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

	Lise	39	31.2
	Üniversite	3	2.4
Anne Baba Evlilik Şekli	Birlikte	112	89.6
	Ayrı	13	10.4
Okul Geliş Şekli	Taşımali Köyden	67	53.6
	Şehir Merkezinden	58	46.4

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri Tablo-1’de verilmiştir. Demografik değişkenler incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %4.8’i 10 yaş, %28.8’i 11 yaş, %31.2’si 12 yaş, %21.6’sı 13 yaş, %11.2’si 14 yaş ve %2.4’ü 15 yaşındadır ve yaş ortalaması 12.12’dir. Ayrıca öğrencilerin %60’ı kız, %40’ı erkektir.

Öğrencilerin sınıf düzeyi incelendiğinde %27.2’si 5. sınıf, %27.2’si 6. sınıf, %20.8’i 7. sınıf ve %24.8’i 8. sınıfa devam etmektedir. Öğrencilerin okula geliş şekilleri incelendiğinde öğrencilerin %53,6’sının taşımali olarak köyden geldikleri, %46,4’ünün ise şehir merkezinden kendi imkanları ile geldiği belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Benlik Algısı Profili ve Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği Türkiye Formu kullanılmıştır **Kişisel Bilgi Formu.** Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Formunda, öğrencilerin yaşları, cinsiyetleri, sınıf düzeyi, anne babaların eğitim düzeyleri, anne babanın birlikte ya da boşanma durumları için evlilik durumları ve taşımali olarak köyden ya da şehir merkezinden okula geliş şekillerini tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır.

Çocuklar İçin Benlik Algısı Profili. Çocuklar İçin Benlik Algısı Profili (ÇİBAP), 1985 yılında Harter tarafından Amerika Birleşik Devletleri’nde geliştirilmiştir. Altı alt ölçeği bulunan aracın toplam madde sayısı 36’dır.

Belirlenen alt ölçekler ve içerikleri şöyledir: (1) Eğitsel Yeterlilik; bu alt ölçek, eğitsel performans alanı içerisine giren, çocuğun algıladığı yetenek ya da yeterlilikleri ortaya koymayı amaçlamaktadır, (2) Sosyal Kabul alt ölçeği, çocuğun yaşlıları arasında kendisini popüler hissedip hissetmediği ya da

arkadaşları tarafından kabul görüp görmediği temelinde ölçme yapmaktadır, (3) Atletik Yeterlilik alt ölçeği ile çocuğun spor dallarında kendisini başarılı algılayıp algılamadığı, yeni bir spor etkinliğini iyi yapıp yapamadığı, evde televizyon izlemeyi dışarıda yapılacak sportif etkinliklere tercih edip etmediği vb. özelliklerin ölçülmesi amaçlanmaktadır, (4) Fiziksel Görünüm alt ölçeğinde çocuğun boyu, kilosu, vücudu, yüzü ve saçları gibi fiziksel özellikleri açısından görünüşünden mutlu olup olmadığını ve kendisini yakışıklı ya da güzel hissedip hissetmediğini belirlemektedir, (5) Davranışsal Yönetim alt ölçeğinde ise çocuğun kendi davranış biçiminden hoşlanıp hoşlanmadığı, istediği ya da doğru bildiği biçimde davranıp davranmadığı ve başını derde sokacak davranışlardan ne ölçüde kaçındığı belirlemektedir ve (6) Genel Öz-Değerlendirme alt ölçeğinde ise çocuğun yaşamını sürdürme biçiminden mutlu olup olmadığını ve bir kişi olarak kendisinden hoşlanıp hoşlanmadığının ortaya konulması amaçlanmaktadır ve olcekten alınan puanların yüksekliği benlik algısının olumlu olduğu anlamına gelmektedir.

Her bir alt ölçeğe ait altı madde bulunmaktadır. Harter tarafından yapılan analizlerde iç tutarlılık katsayıları alt ölçekler için .71 ile .85 arasında bulunmuştur. ÇİBAP Şekercioğlu tarafından 2009 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. ÇİBAP'ın uyarlama sürecinde veri seti üzerinden elde edilen iç tutarlılık katsayıları alt ölçekler için .60 ile .79 arasında bulunmuştur (Şekercioğlu, 2017). Bu araştırma için ÇİBAP toplam puanları için iç güvenilirlik katsayısı .90, eğitsel yeterlilik alt ölçeği için .74, sosyal kabul alt ölçeği için .59, atletik yeterlilik alt ölçeği için .64, fiziksel görünüm alt ölçeği için .74, davranışsal yönetim alt ölçeği için .65 ve genel özdeğer alt ölçeği için .73 bulunmuştur.

Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği Türkiye Formu. Ölçek Gürtunca (2013) tarafından Bryant'ın geliştirdiği Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeğinin Türkiye için geçerlik güvenilirliğini test etmek amacıyla uyarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için Kuder Richardson 20 formülü ve test-tekrar test yönteminden yararlanılmıştır. Ölçek iki şıklı (evet-hayır) cevap formunda olduğundan ölçeğin iç tutarlılığını test etmek için Kuder Richardson 20 formülü kullanılmış ve KR-20 değeri .70 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Test- tekrar test güvenilirlik çalışması için ise Çocuklar için Empati Ölçeği araştırmacı tarafından 1143 öğrenciye üç hafta ara ile iki kez uygulanmış ve testin tekrarı yöntemi ile hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı $r=.76$ olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

Benlik algısı ve empatik becerilerin sosyodemografik özellikler açısından incelemesi için önce ölçekten alınan puanların dağılımının normalliğine bakılmıştır. Kolmogorov-Smirnov değerleri, histogram grafiği ve çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde normal dağılımın sağlandığı görülmüştür. Bu yüzden istatistiksel analiz için SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Sosyodemografik özellikler ile benlik algısı ve empatik beceriler arasındaki korelasyon için Spearman Korelasyon Analizi, benlik algısı ve alt alanları ile empatik beceriler arasındaki korelasyon için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Ayrıca Basit Doğrusal Regresyon Analizi ve Çoklu Regresyon Analizi yapılmıştır. Sosyodemografik özelliklerin çoklu regresyon analizine katılması için cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumu, anne babanın evlilik durumu ve okula geliş şekli kukla (dummy) değişken olarak belirlenmiştir. Ayrıca benlik algısı alt ölçeklerinin empatik becerileri ne şekilde ve önemde yordadığını belirlemek için hiyerarşik regresyon modeli kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili demografik bilgiler, benlik algısı ve empatik beceriler ile sosyodemografik özellikler arasındaki korelasyon ve çoklu regresyon analiz bulguları yer almaktadır.

Tablo 2. Sosyodemografik Değişkenler ile Benlik Algısı, Benlik Algısı Alt Ölçekleri ve Empatik Beceriler Arasındaki Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Benlik Algısı	Eğitsel Yeterlilik	Sosyal Kabul	Atletik Yeterlilik	Fiziksel Görünüm	Davranışsal Yönetim	Genel Öz Değer	Empatik Beceriler
Yaş	-.179*	-.261**	-.071	-.209**	-.082	-.127	-.137	-.041
Cinsiyet	-.113	-.165	.064	-.017	.014	-.135	-.141	-.113
Sınıf	-.125	-.258**	.010	-.270**	-.014	-.045	-.061	-.117
Kardeş Sayısı	.056	-.043	.106	.174	.031	.000	.005	-.245**
Anne Eğitim Düzeyi	.207*	.151	.299**	.155	.160	.144	.177*	.150
Baba Eğitim Düzeyi	.068	.016	.196*	.072	.085	.020	.010	-.101
Evlilik Durumu	-.209*	-.153	-.188*	-.088	-.193*	-.225*	-.058	.017
Okula Geliş Şekli	.157	.209*	.076	.121	-.019	.102	.150	-.041

p<.05

Sosyodemografik özellikler ile benlik algısı, benlik algısı alt ölçekleri ve empatik beceriler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için Spearman korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo-2'de verilmiştir.

Sosyodemografik özelliklerden yaşın benlik algısı ($p<.01$, $r=-.179$), eğitsel yeterlilik alt ölçeği ($p<.01$, $r=-.261$) ve atletik yeterlilik alt ölçeği ($p<.01$, $r=-.209$) ile negatif yönlü zayıf ve anlamlı bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Bir diğer sosyodemografik değişken olan cinsiyetin benlik algısı ve benlik algısı alt ölçekleri ile empatik beceriler arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$).

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

Sınıf düzeyi değişkeni ile eğitsel yeterlilik alt ölçeği arasında ($p < .01$, $r = -.258$) ve atletik yeterlilik alt ölçeği ile ($p < .01$, $r = -.270$) negatif yönlü zayıf ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sahip olunan kardeş sayısı ile empatik beceriler arasında ($p < .01$, $r = -.245$) negatif yönlü zayıf ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Bir başka sosyodemografik değişken olan annenin eğitim düzeyi ile benlik algısı arasında ($p < .05$, $r = .207$), sosyal kabul alt ölçeği ($p < .01$, $r = .299$) ve genel öz değer alt ölçeği ($p < .05$, $r = .177$) ile pozitif yönlü zayıf ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babanın eğitim düzeyi ile sosyal kabul alt ölçeği arasında ($p < .05$, $r = .196$) pozitif yönlü zayıf ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Anne babanın evlilik durumu ile benlik algısı arasında ($p < .05$, $r = -.209$), sosyal kabul alt ölçeği ($p < .05$, $r = -.188$), fiziksel görünüm alt ölçeği ($p < .05$, $r = -.193$) ve davranışsal yönetim alt ölçeği ile ($p < .01$, $r = -.225$) negatif yönlü zayıf ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bir başka değişken olan öğrencilerin okula geliş şekli ile eğitsel yeterlilik alt ölçeği arasında ($p < .05$, $r = .209$) pozitif yönlü zayıf ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 3. Benlik Algısı, Benlik Algısı Alt Ölçekleri ve Empatik Beceriler Arasındaki Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Empatik Beceri
Benlik Algısı	.236**
Eğitsel Yeterlilik	.258**
Sosyal Kabul	.190*
Atletik Yeterlilik	.110
Fiziksel Görünüm	.101
Davranışsal Yönetim	.211*
Genel Öz Değer	.225*

** $p < .01$, * $p < .05$

Empatik beceriler ile benlik algısı ve benlik algısı alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için Pearson korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo-3'de verilmiştir. Sonuçlara göre empatik beceriler ile benlik algısı arasında ($p < .01$, $r = .236$) pozitif yönlü zayıf, eğitsel yeterlilik alt ölçeği ile ($p < .01$, $r = .258$) pozitif yönlü zayıf, sosyal kabul alt ölçeği ile ($p < .05$, $r = .190$) pozitif yönlü zayıf, davranışsal yönetim alt ölçeği ile ($p < .05$, $r = .211$) pozitif yönlü zayıf ve genel öz değer alt ölçeği ile ($p < .05$, $r = .225$) pozitif yönlü zayıf ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ancak empatik beceriler ile atletik yeterlilik alt ölçeği ile fiziksel görünüm alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4. Sosyodemografik Özelliklerin Benlik Algısı Puanlarını Yordayıcı Rolüne Ait Çoklu Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	R	R ²	İkili r	Kısmi r	p
Sabit	74.064	10.300		7.191	.376	.142			.000*
Cinsiyet	-3.596	3.183	-.098	-1.130			-.087	-.103	.261
Anne Eğitim Düzeyi	10.367	5.458	.169	1.899			.181	.172	.060
Baba Eğitim Düzeyi	20.410	9.125	.199	2.237			.195	.201	.027*
Anne Baba Evlilik Durumu	-	5.029	.202	2.369			.185	.212	.019*
Okula Geliş Şekli	-6.656	3.149	-.184	-2.114			-.142	-.190	.037*

* $p < .05$

Yordayıcı değişkenler ve yordanan değişken arasında doğrusal bir ilişki olduğu, değişkenler arasında çoklu doğrusal bağımlılık (multicollinearity) olmadığı ve Varyans Şişirme Faktörü (VIF) ile Tolerans değerlerinin çoklu doğrusallık varsayımını karşıladığı, veri setinde Durbin-Watson değerlerinin 1.5-2.5 arasında olduğundan tüm varsayımlar karşılanmaktadır. Varsayımların karşılanmasıyla yapılan benlik algısı ve sosyodemografik özellikler arasındaki

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo-4'te verilmiştir. Benlik algısı üzerinde etkisi olduğu düşünülen sosyodemografik özelliklerin benlik algısını ne şekilde yordadığını ortaya koymak için yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda; cinsiyet, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, evlilik durumu ve okula geliş şekli birlikte, benlik algısı ile anlamlı bir ilişki ($R=.376$, $R^2=.142$, $p<.001$) sergilemişlerdir. Söz konusu beş değişken birlikte, benlik algısındaki değişimin %14.2'sini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerden babanın eğitim düzeyi ($p<.05$), anne babanın evlilik durumları ($p<.05$) ve öğrencilerin okula geliş şekilleri ($p<.05$) değişkenlerinin benlik algısı üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu görülmektedir. Sosyodemografik değişkenlerin empatik becerileri ne şekilde yordadığını tespit etmek için yapılan çoklu regresyon analizi bulgularında sosyodemografik değişkenlerin empatik becerileri anlamlı şekilde yordamadığı saptanmıştır ($p>.05$).

Tablo 5. Benlik Algısının Empatik Becerileri Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	β	t	R	R^2	F	p
Sabit	9,811	1,689	5,811	,236	,056	7,248	,000
Benlik Algısı	,041	,236	2,692				,008

$p<.05$

Benlik algısı ve empatik beceriler arasındaki basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo-5'te verilmiştir. Benlik algısının öğrencilerin empatik becerilerini ne şekilde yordadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda benlik algısı ile empatik beceriler arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R=0,236$, $R^2=0,056$) ve benlik algısının empatik becerilerin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1-123)}=7,248$, $p<0,05$). Benlik algısı empatik becerilerdeki değişimin %5,6'sını açıklamaktadır.

Tablo 6. Benlik Algısı Alt Ölçeklerinin Empatik Becerileri Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

Model	Değişken	R	R ²	ΔR ²	β	t
1. Blok	Sabit	.258	.067	.059		8.946***
	Eğitsel Yeterlilik				.258	1.765***
2. Blok	Sabit	.282	.080	.049		5.406***
	Eğitsel Yeterlilik				.169	1.395
	Sosyal Kabul				.028	.209
	Davranışsal Yönetim				.070	.618
	Genel Öz Değer				.078	.750
3. Blok	Sabit	.315	.099	.053		5.625***
	Eğitsel Yeterlilik				.248	1.859
	Sosyal Kabul				.071	.508
	Davranışsal Yönetim				.087	.759
	Genel Öz Değer				.147	1.304
	Fiziksel Görünüm				-.165	-1.339
	Atletik Yeterlilik				-.088	-.782

Hiyerarşik regresyon analizi yapılırken empatik beceriler bağımlı değişken olarak belirlenmiş olup benlik algısı alt ölçekleri bağımsız (yordayıcı) değişkenler olarak belirlenmiştir. Değişkenler arasında yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre bağımlı değişken ile en yüksek ilişki gösteren yordayıcı değişken modele ilk sırada tek olarak dahil edilmiş, ikinci aşamada anlamlı ilişkisi olan değişkenler dahil edilmiş ve bağımlı değişken ile en az ilişkili bulunan yordayıcı değişkenler ise modele en son dahil edilmiştir.

Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo-6'da verilmiştir. 1. Blokta modele dahil edilen eğitsel yeterlilik alt ölçeğinin empatik becerileri %6.7 oranında açıkladığı, 2. Blokta yer alan eğitsel yeterlilik, sosyal kabul, davranışsal yönetim ve genel öz değer alt ölçeklerinin empatik becerileri %8 oranında açıkladığı ve 3. Blokta yer alan eğitsel yeterlilik, sosyal kabul, davranışsal yönetim, genel öz

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

değer, fiziksel görünüm ve atletik yeterlilik alt ölçeklerinin hep birlikte empatik becerilerin %10'unu açıkladığı görülmüştür.

TARTIŞMA

Bu araştırmanın temel amacı ortaokul düzeyinde bulunan ön ergenlerin benlik algısı ile empatik becerilerinin sosyodemografik özellikler açısından ne derece yordandığının incelenmesidir. Bu amaçla sosyodemografik değişkenler ile benlik algısı, benlik algısı alt ölçekleri ve empatik beceriler arasındaki korelasyon değerleri incelenmiştir. Ardından benlik algısı ve benlik algısı alt ölçeklerinin empatik beceriler arasındaki korelasyon değerlerine bakılmıştır. Korelasyon değerlerinden sonra çoklu doğrusal regresyon ve basit doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sosyodemografik değişkenlere ait korelasyon bulgularına göre benlik algısı ile yaş ve anne babanın evlilik durumu arasında negatif yönlü, anne babanın evlilik durumu ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin yaşları arttıkça ve anne babanın ayrı yaşama durumları arttıkça benlik algısının olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Benlik algısı eğitsel yeterlilik alt ölçeğinin yaş ve sınıf düzeyi ile negatif yönlü, okula geliş şekli ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi vardır. Yaş ve sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin eğitsel yeterlilik algısı azalmakta ancak taşınmalı eğitimin eğitsel yeterlilik algısını azaltmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal kabul alt ölçeği ile annenin eğitim düzeyi ve babanın eğitim düzeyleri arasında pozitif yönlü, anne babanın evlilik durumları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin kendilerini sosyal açıdan kabul etme düzeyleri artmakta ancak anne babanın ayrı yaşama durumları arttıkça öğrencilerin kendilerini sosyal kabul etme düzeyleri düşmektedir.

Atletik yeterlilik alt ölçeği ile yaş ve sınıf düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Yaş ve sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin atletik ve sportif faaliyetlerden uzaklaştığı görülmektedir. Fiziksel görünüm alt ölçeği ile anne babanın evlilik durumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anne babaların evliliklerini birlikte sürdürme durumları öğrencilerin kendilerini fiziksel olarak olumlu algılamalarını sağlamaktadır.

Davranışsal yönetim alt ölçeği ile anne babanın evlilik durumu arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin kendi davranışlarını algılama şekillerinin anne babanın ayrı yaşama durumlarına göre olumsuz değerlendirdikleri görülmektedir. Empatik beceriler ile kardeş sayısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin kardeş sayısı arttıkça empati yapabilme becerileri düşmektedir.

Araştırmadan elde edilen sosyodemografik özellikler ile benlik algısı, benlik algısı alt ölçekleri ve empatik beceriler arasındaki ilişki, alanyazında Eccles ve Midgey (1990)'in yaş ile benlik algısı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada elde ettikleri bulgular ile benzerlik göstermektedir. Bencik (2006) tarafından yapılan çalışmada benlik algısı ile anne babanın eğitim durumları arasında ilişki bulunmamasına rağmen bu çalışmada anne babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin benlik algıları olumlu yönde artmaktadır. Ayrıca bu çalışmada cinsiyet ile benlik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasının İkiz (2000), Yenidünya (2005), Vidinlioğlu (2010) ve Ceylan (2013) tarafından yapılan cinsiyet ile benlik algısı ilişkisine benzer sonuçlar verdiği görülmektedir. Ayrıca bu çalışmada sosyodemografik özelliklerden olan kardeş sayısının empatik becerileri ters yönde etkilediği bulunmuştur.

Benlik algısı ve benlik algısı alt ölçekleri ile empatik beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda empatik beceriler ile benlik algısı toplam puanları ve eğitsel yeterlilik, sosyal kabul, davranışsal yönetim ve genel öz değer alt ölçekleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin benlik algısı düzeyi arttıkça empati yapabilme becerilerinin arttığı görülmektedir. Sosyodemografik özelliklerin benlik algısını ne derece yordadığını belirlemek için cinsiyet, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, anne babanın evlilik durumları ve öğrencilerin okula gelşi şekilleri dummy değişken olarak belirlenmiş ve çoklu regresyon analizine dahil edilmiştir. Yapılan çoklu doğrusal regresyon standart model analizi sonucunda sosyodemografik değişkenlerin benlik algısı üzerinde etkisi olduğu ve birlikte benlik algısındaki değişimin %14,2'sini açıkladığı bulunmuştur. Babanın eğitim düzeyi, anne babanın evlilik durumları ve öğrencilerin okula geliş şekillerinin benlik algısını anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Babanın eğitim düzeyi arttıkça ve anne babanın birlikte yaşama devam etmeleri ile öğrencilerin taşınmalı şekilde köyden okula gelmelerinin benlik algısı üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Bu sonuç alanyazında Eccles ve Midgey'in (1990) yaptığı araştırma ile tutarlıdır.

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

Sosyodemografik özellikler ile empatik beceriler arasında yapılan çoklu regresyon analizinde ise anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Sosyodemografik özelliklerin empatik becerileri dolaylı yollardan etkileyebileceği söylenebilir. Benlik algısının empatik becerileri ne derecede yordadığını tespit etmek için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgularda benlik algısının empatik becerileri yordadığı bulunmuştur. Empatik becerilerdeki artışın %5,6'sı benlik algısı ile açıklanmaktadır. Bu sonuçla birlikte benlik algısı alt ölçekleri ile empatik beceriler arasında çoklu regresyon analizi yapılmış ancak benlik algısı alt ölçekleri ile empatik beceriler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Benlik algısı alt ölçeklerinin empatik becerileri ne şekilde yordadığını tespit etmek için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Benlik algısı alt ölçekleri ile empatik beceriler arasındaki korelasyon değerleri dikkate alınarak en yüksek ilişki gösteren değişken ilk sırada, ikinci sırada yüksek ilişki olan diğer değişkenler ve üçüncü sırada en az ilişki gösteren değişkenler modele dahil edilerek hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre birinci aşamada modele dahil edilen eğitsel yeterlilik alt ölçeğinin empatik becerileri %6.7 oranında açıkladığı, ikinci aşamada dahil edilen eğitsel yeterlilik, sosyal kabul, davranışsal yönetim ve genel öz değer alt ölçeklerinin empatik becerileri %8 oranında açıkladığı, üçüncü aşamada fiziksel görünüm ve atletik yeterlilik alt ölçeklerinin de dahil edilmesiyle tüm alt ölçekler birlikte empatik becerilerin %10'unun açıkladığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğrencilerin akademik başarıları ve kendilerini başarılı algılamalarının empatik becerilerinin gelişimini etkilediği söylenebilir. Özellikle öğrencilerin başarı duygusunu tatmaları ve akademik gelişimlerinin desteklenmesi öğrencilerin benlik algılarını geliştirdiği gibi empati kurabilme potansiyellerini de geliştirecektir. Ancak benlik algısı toplam puanlarının ve alt ölçeklerinin empatik becerileri yordama gücünün düşük olduğu söylenebilir. Demoulin (1999) bireyin yaşamı boyunca yaşadığı bütün deneyimler ile bu deneyimlere ilişkin olumlu ve olumsuz değerlendirmelerin tümünün benlik algısını etkileyebileceğini belirtmiştir. Araştırmanın yapıldığı ön ergenlik dönemindeki öğrencilerin yaşam deneyimleriyle ilgili değerlendirmelerinin benlik algılarını etkilediği söylenebilir ve bu yüzden empatik becerileri açıklamada yordama gücünün düşük olduğu ifade edilebilir. Empatik becerilerin gelişiminde benlik algısının etkisi olduğu ancak başka değişkenlerle birlikte benlik algısının yordayıcı gücünün artabileceği düşünülmektedir.

SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın çalışma grubunu Çanakkale’de taşınmalı eğitim veren ortaokullar oluşturmaktadır. Bir başka çalışmada taşınmalı eğitimin verilmediği okullarda ve başka şehirlerde farklı öğrencilerle yürütülecek çalışmalarda farklı sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma veri toplama araçlarının ölçtüğü niteliklerle sınırlı olup öğrencilerin dürüst ve samimi yanıtlar verdiği varsayılmaktadır.

Araştırmanın değişkenlerine ek olarak empatik becerileri etkileyebileceği düşünülen arkadaş ilişkileri, okul yalnızlığı ve siber zorbalık gibi değişkenler eklenerek ileriki çalışmalarda yapılması önerilmektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, sonuçların okul psikolojik danışmanları, öğretmenler ve eğitimcilerle öneriler ve fikir sunacağı düşünülmektedir.

Özellikle okul psikolojik danışmanları açısından ergenlik dönemi başlarında bulunan ortaokul öğrencileri için psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinin küçük grup çalışması veya grupla psikolojik danışma yoluyla benlik algısı ve empatik becerileri geliştirecek şekilde düzenlemesi faydalı olacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmanın sonucunda ergenlik döneminin başlarında olan ortaokul öğrencilerinin benlik algısı ve empatik becerilerinin sosyodemografik özelliklerden etkilendiği, benlik algısının empatik becerileri olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Çalışma sonuçları alanyazın ile büyük ölçüde tutarlılık göstermektedir.

Okul psikolojik danışmanlarının bağlı oldukları okulun özelliklerini göz önüne alarak benlik algısı geliştirme programları ya da empatik beceriler geliştirme çalışmaları yapmalarının alanyazında da belirtildiği gibi öğrencilerin saldırganlık ve zorbalık (Kağan ve Ciminli 2016) davranışlarını azaltmasına katkı sağlayacaktır. Okul psikolojik danışmanlığı çerçevesinde öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinin dikkatlice incelenmesi, öğrencilerin benlik algıları açısından fikir verecektir. Bu araştırmanın sonucunda da olduğu gibi benlik algısı empatik beceriyi yordayan bir etkiye sahiptir. Bu yüzden okul

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

psikolojik danışmanlarının benlik algısı geliştirme programları düzenlemeleri faydalı olacaktır.

Sonuç olarak “ben kimim” sorusunda yanıt arayan ergenlerin, sağlıklı ve olumlu benlik algısı geliştirmesi için okul psikolojik danışmanlarının ailelere yönelik gerçekleştireceği ve öğrencilerle yaptıkları çalışmaların benlik algısı açısından faydası olacağı düşünülmektedir.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Özgür TÖNBÜL, Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, Çanakkale, e-posta: ozgurtonbul33@gmail.com

Özgür TÖNBÜL, Psychological Counselor, Ministry of National Education, Çanakkale, e-mail: ozgurtonbul33@gmail.com

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

No conflict of interest reported by authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding support has been received.

ORCID

Özgür TÖNBÜL <http://orcid.org/0000-0001-5046-3140>

KAYNAKÇA

- Akşın Yavuz, E., Güven, G., Bayındır, D., Sezer, T., & Yılmaz, E. (2016). Annelerin çocuğunu kabul düzeyi ile çocukların benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16(3)*, 1065-1081.
- Arslan, Ş. (2016). *İlkokula devam eden üstün yetenekli çocukların sosyal davranış özellikleri ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayan, S. (2012). Hükümlü çocukların benlik ve ideal benlik algı düzeylerinin sosyodemografik ve ekonomik değişkenler açısından incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 13*:59-66.
- Bee, H. L. ve Boyd, D. R. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi. (Çev: O. Gündüz)*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bencik, S. (2006). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Borke, H. (1973). The development empathy in chinese and american children between three and six years of age: a cross-cultural study. *Developmental Psychologist, 9*, 102-108.
- Büyükcebeci, A. (2017). *Ergenlerde sosyal dışlanma, yalnızlık ve okul öznel iyi oluş arasındaki ilişki: empatik eğilimin aracı rolü*. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Ceylan, İ. (2013). *Ergenlerin benlik saygısı ve duygusal öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Coşkun, Y. ve Altay, C.A. (2009). Lise öğrencilerinde yabancılaşma ve benlik algısı ilişkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 29*, 41-56.
- Çelik, E., Tuğrul, B. ve Yalçın, S. S. (2002). Dört altı yaşlar arasındaki anaokulu çocuklarının duygusal yüz ifadesiyle kendilerini, anne-babalarını ve öğretmenlerini algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*, 29-39.
- Çetin, C.N. (2018). Dördüncü sınıf öğrencilerinin özsayı düzeylerinin ana baba tutumları ve empati düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, Cilt 1, Sayı 1*, 21-47.
- Çolakoğlu, F.F. ve Solak, N. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet ve okul türüne göre saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi (Çorum ili örneği). *International Journal of Social Science, Number: 26*, p. 57-66.
- Demoulin, D. F. (1998). *Giving kids a good emotional start-what head start parents and teachers should know to ensure emotionally healthy children*. children and families, Fall. <https://www.ilikeme.org/article1.html> adresinden 06.12.2019 20:57 tarihinde erişilmiştir.
- Dymond, R.F. (1949). A scale for the measurement of empathic ability. *Journal of Consulting Psychology, 13(2)*, 127.
- Eccles, J. S. ve Midgley, C. (1990). Changes in academic motivation and self perception during early adolescence. *From Childhood to Adolescence, 6*, 134-155.

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

- Eisenberg, N. ve Fabes R. (1990). Empathy: conceptualization, measurement and relation to prosocial behavior. *Motivation and Emotion*, 14, 131-149.
- Eisenberg, N. (2000). *Empathy and sympathy*. In M. Lewis ve J.M. Haviland- Jones (Eds.), *Handbook of Emotions* (pp. 677-691). New York: The Guilford Press.
- Ersoy, E.G. ve Köşger, F. (2016). Empati: tanımı ve önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi/Osmangazi Journal of Medicine*, 38 (2), 9-17.
- Feshbach, N. D. (1975). Empathy in children: some theoretical and empirical considerations. *The Counseling Psychologist*, 5(2), 25-30.
- Gemci, H. (2012). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine uygulanan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin öğrencilerin iletişim ve empatik becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gürtunca, A. (2013). *Çocuklar ve ergenler için empati ölçeği türkiye geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Harter, S. (2012). *Self-perception profile for children: manual and questionnaires (Revision of the Self-Perception Profile for Children, 1985)*. University of Denver.
- Huitt, W. (2011). *A holistic view of education and schooling: guiding students to develop capacities, acquire virtues, and provide service*. Revision of paper presented at the 12th Annual International Conference sponsored by the Athens Institute for Education and Research (AITNER), May 24-27, Athens, Greece. <http://www.edpsycinteractive.org/papers/holisticview-of-schooling-rev.pdf> adresinden 06.12.2019 21:16 tarihinde alıntılanmıştır.
- İkiz, F. E. (2000). *Farklı liselerdeki ergenlerin benlik saygısı, akademik başarı ve sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kağan, M., ve Ciminli, A. (2016). Ergenlerde sanal zorbalık ve mağduriyetin empati ile ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Education Faculty*, 18(2), 1135-1150.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2007). Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 22*, 23-30.
- Özoğlu, S. Ç. (1976). *Psikolojik danışmada benlik kavramı*. Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 8, 1-4.
- Pense, M., Demir, H. ve Yaman Lesinger, F. (2011). Engelli sporcularda benlik algısının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13, 48-53.
- Rehber, E. ve Atıcı, M. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 18, Sayı 1*, s.323-342.
- Roberts, W. ve Strayer, J. (1996). Empathy, emotional expressiveness and prosocial behavior. *Child Development*, 67, 449- 470.
- Rogers, C. R. (1983). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. F. Akkoyun (Çev.). *Ankara Üniversitesi EBF Dergisi*, 16, 103-124.
- Salı, G. (2013). İlköğretim ikinci kademedeki çocukların empatik eğilimlerinin ve benlik kavramlarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 6(4), 496-519.

- Sarı, M. ve Cenkseven, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinde okul yaşam kalitesi ve benlik kavramı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:5, Sayı:2*, 1-16.
- Sayiner, B., Savaşan, E., Sözen, D. ve Köknel, Ö. (2007). Yükseköğretim gençliğinin benlik algısının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: İstanbul Ticaret Üniversitesi örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:6, Sayı:11*, s.253-265.
- Şekercioğlu, G. (2009). *Çocuklar için benlik algısı profilinin uyarlanması ve faktör yapısının farklı değişkenlere göre eşitliğinin test edilmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şekercioğlu, G. ve Koç, N. (2017). Çocuklar için benlik algısı profilinin uyarlanması ve farklı değişkenlere göre ölçme değişmezliğinin test edilmesi. *Elementary Education Online, 16(4)*: 1425-1450.
- Şeremet, E.Ö. (2006). *Okul öncesi dönemi çocuklarının (5-6 yaş) kendilik algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Teşneli, Ö. (2007). *Elit seviyedeki değişik spor branşlarının fiziksel benlik algısı üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ulus, L. (2015). *Annelere uygulanan empati eğitim programının bağışlama ve empati düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Üstün, E. ve Akman, B. (2002). Korunmaya muhtaç çocukların benlik algısının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*, 229-233.
- Vidinlioğlu, S. Ö. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin benlik algısı ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yenidünya, A. (2005). *Lise öğrencilerinde rekabetçi tutum, benlik saygısı ve akademik başarı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zembat, R., Koçyiğit, S., Akşin Yavuz, E. ve Tunçeli, H.İ. (2018). Çocukların benlik algısı, mizaç ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 7(1)*, 548-567.

Extended Abstract

Introduction: The self is considered as a psychological trait that develops through experiences, feelings, thoughts and interrogations and evaluations of the individual's inner world as a result of the relationship that the individual establishes with his / her environment (Harter, 2012). Self-perception is defined by Demoulin (1999) as all the experiences the individual has experienced throughout his or her life and all the positive and negative assessments of those experiences. Experiences that provide a positive self-concept support the development of empathy. Therefore, parenting attitudes of parents are important both in the positive development of self-perception and in the development of empathic skills (Sah, 2013). According to Rogers (1983), empathy is defined as the process by which a person is able to put himself / herself in front of the other person, enter his / her phenomenological world, look at events from his / her perspective, understand and feel his / her emotions and thoughts and communicate this situation to him. Empathy has two dimensions: cognitive and emotional. The cognitive dimension is to understand what the other person thinks and the emotional aspect is to feel what the other person feels (Deniz & Uzun, 2019). In this study, the relationship between self-perception and empathic skills, the predictive role of self-perception and empathic skills of its sub-dimension, and the predictive power of sociodemographic variables on these variables will be examined. The sub goals determined are:

- The relationship between sociodemographic characteristics and self-perception, sub-dimension of self-perception and empathic skills,
- The relationship of self-perception and sub-dimension with empathic skills,
- The predictive role of sociodemographic characteristics of self-perception and empathic skills,
- Examination of the predictive role of self-perception and sub-dimension of empathic skills.

Method: This research is a relational survey type of research that tries to determine the relationship between self-perception and empathic skills of secondary school students and to what extent sociodemographic characteristics predict self-perception and empathic skills. The sample of the study consists of secondary school students studying in Ezine district of Çanakkale. Self-Perception Profile for Children and Empathy Scale for Children and Adolescents Turkey Form have used in the collection of data. Data have analyzed using Pearson correlation analysis, simple linear regression and multiple linear regression analysis.

Results: As a result of the simple linear regression analysis performed to reveal how self-perception predicts students' empathic skills, a significant relationship has observed between self-perception and empathic skills ($R = 0,236$, $R^2 = 0,056$) and self-perception has found to be a significant predictor of empathic skills ($F_{(1), (123)} = 7,248$, $p < 0,05$). Self-perception explains 5.6% of the change in empathic skills.

While performing hierarchical regression analysis, empathic skills were determined as the dependent variable, and self-perception subscales have determined as independent (predictive) variables. According to the results of the correlation analysis between the variables, the predictor variable with the highest relationship with the dependent variable has included in the model as the first, variables with a significant relationship have included in the second stage, and the predictor variables that have least associated with the dependent variable have included in the model last. The educational competence subscale included in the model in Block 1 explains empathic skills by 6.7%, in Block 2, educational competence, social acceptance, behavioral management, and general self-worth subscales explain empathic skills by 8%, and educational competence in Block 3, social acceptance, behavioral management, general self-worth, physical appearance, and athletic competence subscales together explain 10% of empathic skills.

As a result of the multiple regression analysis conducted to reveal how sociodemographic characteristics predicted to affect self-perception; gender, grade level, number of siblings, mother's education level, father's education level, marital status and the way of coming to school, showed a significant relationship with self-perception ($R = .382$, $R^2 = .146$, $p < .001$). Together, these seven variables account for 14.6% of the change in self-perception. When the significance tests of regression coefficients have taken into consideration, it has seen that the variables of education level of mother ($p < .01$) and marital status of parents ($p < .05$) are significant predictors of self-perception.

Pearson correlation analysis has performed to reveal the relationship between empathic skills and self-perception and self-perception subscales. According to the results, a low positive correlation was found between empathic skills and self-perception ($p < .01$, $r = .236$). Empathic skills and educational competence subscale ($p < .01$, $r = .258$) and positive way low with social acceptance subscale ($p < .05$, $r = .190$), positive way low with behavioral management subscale ($p < .05$, $r = .211$), a positive low-significant relationship has found with the general self-worth subscale ($p < .05$, $r = .225$). However, there have been no significant relationship between empathic skills and athletic competence subscale and physical appearance subscale ($p > .05$).

Discussion & Conclusion: The main purpose of this study is to examine to what extent the self-perception and empathic skills of adolescents at secondary school level are predicted in terms of sociodemographic characteristics.

According to the findings obtained from the study, a negative relationship has found between the age of self-perception and the marital status of the parents, and a positive significant relationship with the marital status of the parents. It is observed that the self-perception is negatively affected as the age of the students and the separation of

Ortaokul Öğrencilerinde Empatik Becerilerin

parents increase. A significant negative correlation has found between empathic skills and the number of siblings. As the number of siblings of students increases, their ability to empathize decreases.

The relationship between sociodemographic characteristics obtained from the research and self-perception, self-perception subscales, and empathic skills is similar to the findings of Eccles and Midgey (1990) in their study examining the relationship between age and self-perception in the literature. In the study conducted by Bencik (2006), although there has been no relationship between the self-perception and the educational status of the parents, in this study pointed, the self-perception of the students increased as the education level of the parents increased. In addition, it is seen that the lack of a significant relationship between gender and self-perception in this study gives similar results to the relationship between gender and self-perception by İkiz (2000), Yenidünya (2005), Vidinlioğlu (2010) and Ceylan (2013).

As a result of the examination of the relationship between self-perception and self-perception subscales and empathic skills, a positive significant relationship has found between empathic skills and self-perception total scores, and educational competence, social acceptance, behavioral management and general self-worth subscales. It is observed that as the level of self-perception of students increases, their empathy skills increase.

As a result of the multiple linear regression standard model analysis, it has found that sociodemographic variables have an effect on self-perception and together explain 14.2% of the change in self-perception. It has determined that the education level of the father, the marital status of the parents and the way students come to school significantly predicted the self-perception. This result is consistent with the research conducted by Eccles and Midgey (1990) in the literature. A significant result has not found in the multiple regression analysis between sociodemographic characteristics and empathic skills.

It has found that self-perception predicted empathic skills in the findings obtained. 5.6% of the increase in empathic skills is explained by self-perception. With this result, multiple regression analysis has performed between self-perception subscales and empathic skills, but it has found that there was no significant relationship between self-perception subscales and empathic skills.

When the research results are examined, it is thought that the results will offer suggestions and ideas to school psychological counselors, teachers and educators. Especially for school counselors, it will be beneficial to organize counseling and guidance activities for secondary school students at the beginning of adolescence in a way to develop self-perception and empathic skills through small group work or group counseling.